

Nalatenschap van de Griekse filosofie: gedachten over de structuur van onze wereld

In een van zijn teksten denkt de Griekse filosoof Empedokles na over de vraag wat de structuur van de wereld is. We zien dingen van allerlei soort om ons heen. Waar bestaan die eigenlijk uit? Kun je ze herleiden tot kleinere onderdelen waaruit ze zijn opgebouwd? En zo ja, hoe ver kun je daarmee gaan?

Inleiding

In zijn leerdicht (een soort college in dichtvorm) zet Empedokles zijn theorie uiteen over de structuur van de dingen om ons heen. De hoofdgedachte is: je kunt niet oneindig lang doorgaan met het opdelen van dingen in kleinere onderdelen. Op een gegeven moment kom je uit bij zaken die je niet verder kunt herleiden: de ‘wortels’ (ρίζώματα) van alle dingen. In de onderstaande fragmenten spreekt Empedokles zijn lezer toe en legt hij uit wat de eigenschappen zijn van deze ‘wortels’.

Lees de onderstaande Griekse fragmenten met behulp van de aantekeningen. De woorden die in je boek Pallas (t/m les 20) staan, staan niet in de aantekeningen.

Fragment 48:26-30

26. Σὺ δ' ἄκουε λόγου στόλον οὐκ ἀπατηλόν.

Ταῦτα γὰρ ἴσα πάντα τε ἡλικίαν καὶ γένναν εἰσιν,

τιμῆς δ' ἄλλης ἄλλο μέδει, πάρα δ' ἦθος ἐκάστω;

ἐν δὲ μέρει κρατέουσι περιπλομένοιο χρόνου.

30. Καὶ πρὸς τοῖς οὗτ' ἄρα τι ἐπιγίνεται οὐδ' τι ἀπολήγει.

Aantekeningen

26. λόγος	<i>hier</i> : betoog, uiteenzetting
στόλος, ὁ	gang, verloop
οὐκ ἀπατηλός	niet bedrieglijk (<i>oftewel</i> : waar)
27. Ταῦτα	deze dingen (<i>bedoeld zijn de 'wortels', dus vertaal met</i> : deze wortels)
ἴσος	gelijk
ἡλικία, ἡ	leeftijd (<i>accusativus van betrekking</i>)
γέννα, ἡ	afstamming (<i>accusativus van betrekking</i>)
28. τιμῆς δ' ἄλλης...	<i>Lees</i> : τιμῆν δ' ἄλλην ἐχοῦσιν
τιμή, ἡ	waarde
ἄλλο μέδει	'en ze hebben elk een andere taak'
πάρα ... ἐκάστω	<i>vul aan</i> : ἐστίν - 'is er'
ἦθος, ἦθους, τὸ	(eigen) aard, (eigen) karakter
29. ἐν δὲ μέρει	om beurten, afwisselend
κρατέω + gen.	<i>hier</i> : de overhand hebben in
περιπλομένοιο	rondvarend (<i>bij χρόνου</i>)
30. τοῖς	deze (<i>nl. de wortels</i>)
οὗτ' ... οὐδ'	niet...en ook niet
ἐπι-γίνεται	erbij ontstaan
ἀπολήγει	kapot gaan, ophouden (met bestaan), afsterven

Vragen bij de tekst

- 1) Welke verschillende eigenschappen hebben de 'wortels' volgens dit fragment van Empedokles? Welke eigenschappen zijn voor alle wortels hetzelfde? En welke verschillen per wortel?
- 2) Regel 29 περιπλομένοιο. Waarom zou de tijd hier περιπλομένοιο genoemd worden? Leg uit wat hiermee wordt bedoeld.
- 3) Ken je een moderne opvatting over de structuur van materie die vergelijkbaar is met Empedokles' gedachte aan de 'wortels'? Zo ja, wat zijn de verschillen? En de overeenkomsten? Hoe zouden wij vandaag de dag deze onherleidbare 'wortels' noemen?
- 4) Volgens sommige commentatoren betekent r. 27 ἴσος ook: 'gelijk in gewicht'. Zij vullen dan ook nog de uitdrukking 'en gelijk' aan bij de woorden ἡλικίαν en γένναν. Wat wordt dan de vertaling? Schrijf deze op.

Fragment 52a

Empedokles vervolgt zijn betoog over de wortels van alle materie.

3. ‘want zij (nl. wortels) zijn de dingen die op zichzelf bestaan,
en terwijl ze door elkaar snellen,

γίγνοντ’ ἄνθρωποι τε καὶ ἄλλων ἔθνεα θηριῶν

5. ἄλλοτε μὲν Φιλότητι συνερχόνται εἰς ἓνα κόσμον,

ἄλλοτε δ’ αὖ δίχ’ ἕκαστα φοροῦνται Νείκεος ἔχθει,

7. εἰσόκεν ἓν συμφύοντα τὸ πᾶν ὑπένερθε γένηται.

Aantekeningen

5-6 ἄλλοτε μὲν... ἄλλοτε δ’ αὖ φιλότης, φιλότητος ἓν, ἓνος κόσμος, ὁ	doordat ze nu eens... en dan weer liefde, aantrekkingskracht één (<i>telwoord</i>) ordening, configuratie
6. δίχα φορέω ἐχθός, τό νεῖκος, τό	uit elkaar, uiteen <i>hier</i> : verspreiden (<i>let op de diathese</i>) vijandschap haat, strijd
7. εἰσόκεν ἓν συμφύοντα τὸ πᾶν ὑπένερθε γίγνομαι	totdat eenmaal weer tot een eenheid samengegroeid ondergeschikt worden (<i>onderwerp van de zin is nog steeds: ‘zij’, nl. de wortels</i>)

Vragen bij de tekst

- 1) Welke natuurverschijnselen verklaart Empedokles hier met zijn theorie van de ‘wortels’? Noem er twee en citeer de bijbehorende Griekse tekstelementen.
- 2) Regel 5 Φιλότητι. Waarom denk je dat de auteur dit woord met een hoofdletter heeft geschreven?
- 3) Leg uit dat het verklaringsmodel van Empedokles eigenlijk méér omvat dan alleen de verschillende ‘wortels’ van de dingen.
- 4) Beschrijf nu, op basis van beide gelezen fragmenten, in je eigen woorden en volledig hoe Empedokles het ontstaan (en vergaan) van de dingen in onze wereld verklaart.

WERKVERTALINGEN

Fragment 48:26-30

Maar luister jij/jij moet luisteren naar het ware/niet-bedrieglijke verloop van mijn betoog.

Want deze dingen [de wortels] zijn allemaal gelijk wat betreft hun leeftijd en hun afstamming,

maar zij hebben een andere waarde en ze hebben elk een andere taak,

en voor elk is er een eigen karakter; om beurten hebben zij de overhand in de rondvarende tijd.

En bij dezen [de wortels] ontstaat er niet iets bij en ook gaat er niet iets kapot.

Fragment 52a

[W]ant zij [de wortels] zijn de dingen die op zichzelf bestaan,

en terwijl ze door elkaar snellen,

ontstaan mensen en stammen/soorten van andere wilde dieren,

doordat ze nu eens door Liefde samenkomen tot één ordening/configuratie,

en dan weer elk/allemaal uit elkaar verspreid worden door vijandschap van Haat,

totdat ze, eenmaal weer tot een eenheid samengegroeid, ondergeschikt worden.